

Оберемко Юлія Олексіївна,
здобувач Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса, Національна
академія правових наук України, м. Харків
e-mail: oberyulia@ukr.net
ORCID 0000-0002-6948-25-17

doi: 10.21564/2414–990x.135.83628
УДК 343.851

СПЕЦІАЛЬНО–КРИМІНОЛОГІЧНЕ ЗАПОБІГАННЯ УМИСНИМ ВБИВСТВАМ З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ

Розглядаються напрями спеціально-кримінологічного запобігання умисним убивствам, що вчиняються з корисливих мотивів. Запропоновано комплекс заходів, реалізація яких сприятиме зниженню рівня зазначених злочинів.

Ключові слова: умисні вбивства з корисливих мотивів; корисливі вбивці; спеціально-кримінологічне запобігання; запобіжний вплив.

Оберемко Ю. А., соискатель Научно-исследовательского института изучения проблем преступности имени академика В. В. Сташиса, Национальная академия правовых наук Украины, г. Харьков.
e-mail: oberyulia@ukr.net ; ORCID 0000-0002-6948-25-17

Специально-криминологическое предупреждение умышленных убийств, совершаемых из корыстных побуждений

Рассматриваются направления специально-криминологического предупреждения умышленных убийств, совершаемых из корыстных побуждений. Предложен комплекс мероприятий, реализация которых будет способствовать снижению уровня указанных преступлений.

Ключевые слова: умышленные убийства из корыстных побуждений; корыстные убийцы; специально-криминологическое предупреждение; предупредительное воздействие.

Постановка проблеми. Спеціально-кримінологічним запобіганням охоплюється діяльність уповноважених суб'єктів, що спрямована на відвернення можливості реалізації злочинного наміру, припинення розвитку злочинної діяльності та досягнення бажаного результату винними особами, а також притягнення їх до відповідальності [1, с. 424]. Об'єктами запобіжного впливу при спеціально-кримінологічному запобіганні умисним вбивствам із корисливих мотивів виступають: поведінка осіб, схильних до застосування насильства і заволодіння

майном у протиправний спосіб; криміногенне середовище, що негативним чином впливає на формування особистості і підштовхує її ступити на злочинний шлях; умови, що полегшують учинення умисних вбивств з корисливих мотивів, та потенційні жертви цих злочинів.

Стан розроблення проблеми. Питання спеціально-кримінологічного запобігання злочинності були предметом розгляду багатьох науковців, зокрема: В. С. Батиргарєєвої, В. В. Голіни, Б. М. Головкина, О. М. Литвинова, А. П. Закалюка, В. І. Шакуна та ін. Однак окремих досліджень, присвячених саме питанням спеціально-кримінологічного запобігання зазначеного виду злочинів, досі не було.

Мета статті полягає у визначенні та дослідженні основних напрямів спеціально-кримінологічного запобігання умисних вбивств з корисливих мотивів.

Виклад основного матеріалу. До напрямів спеціально-кримінологічного запобігання умисним вбивствам, що вчиняються із корисливих мотивів, пропонуємо відносити: 1) виявлення, постановка на облік та проведення профілактичної роботи серед осіб, схильних до заволодіння майном насильницьким шляхом; 2) обмеження та усунення негативного впливу криміногенної групи, що сприяє вчиненню умисних вбивств з корисливих мотивів; 3) усунення умов, що створюють практичні можливості для вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів; 4) припинення підготовлюваних або вчинюваних умисних вбивств з корисливих мотивів.

1. Діяльність щодо виявлення та постановки на профілактичний облік осіб, схильних до заволодіння майном насильницьким шляхом, повинна здійснюватися уповноваженими суб'єктами, до яких належать у першу чергу дільничні офіцери поліції, працівники кримінально-виконавчих інспекцій та соціальних служб із залученням громадськості та представників органів місцевого самоврядування. З метою виявлення осіб, схильних до корисливо-насильницьких злочинів, дільничні офіцери поліції повинні систематично вживати заходів та здійснювати перевірки з метою виявлення на території обслуговування осіб, що зловживають алкогольними напоями, уживають наркотичні засоби або психотропні речовини, вчиняють акти сімейного насильства, мають психічні захворювання і тим самим становлять небезпеку як для себе, так і для оточення. Дільничний офіцер поліції у межах своєї компетенції має право ставити на профілактичний облік наступні категорії осіб: звільнених з місць позбавлення волі, які відбували покарання за умисний злочин і з яких судимість не знято або не погашено у встановленому законом порядку; засуджених за вчинення злочинів, виконання вироку щодо яких не пов'язано із позбавленням волі; осіб, яким було винесено офіційне застереження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї; осіб, які страждають на тяжкі психічні розлади і перебувають на спеціальному обліку в закладах охорони здоров'я [2]. На нашу думку, цей перелік осіб доцільно розширити і внести до нього наступні категорії осіб: які вчиняють правопорушення та злочини яких пов'язані із застосуванням насильства; раніше

засуджені за незаконний обіг зброї; раніше засуджених, які під час відбування покарання не стали на шлях виправлення і систематично порушували режим; неповнолітніх, схильних до вчинення корисливо-насильницьких злочинів.

Профілактична робота серед осіб, схильних до заволодіння майном насильницьким шляхом, повинна здійснюватися, на нашу думку, за допомогою реалізації комплексу заходів соціально-психологічного, медико-профілактичного, ресоціалізаційного та правового характеру. Зазначені заходи застосовуються насамперед, до так званої «групи ризику», зокрема до осіб, які в цілому схильні до вчинення насильницьких дій; осіб, раніше засуджених за вчинення корисливих або насильницьких злочинів; осіб, схильних до агресивної поведінки на ґрунті алкогольної та наркотичної залежності або через наявні психічні розлади. Розглянемо вищенаведені заходи більш докладно.

Заходи соціально-психологічного характеру мають бути спрямовані на виявлення й усунення негативних індивідуально-психологічних якостей у осіб, схильних до агресивної поведінки та насильницьких дій. Такі заходи носять комплексний характер і вимагають залучення кваліфікованих фахівців. Сьогодні в нашій державі функціонує Центр соціально-психологічної допомоги. Однак відповідно до Типового положення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів від 12 травня 2004 р., зазначений заклад утворений з метою надання соціальних послуг особам, які внаслідок стихійного лиха, учинення стосовно них злочину, насильства або реальної загрози його вчинення та за інших обставин не можуть самостійно подолати наслідки таких життєвих обставин [3]. На нашу думку, поряд із таким центром у структурі Міністерства охорони здоров'я доцільно створити мережу консультативно-психологічних установ саме для осіб, які виявляють схильність до агресивної поведінки та вчинення правопорушень. Провідна роль у їх діяльності має належати психологам та психотерапевтам для забезпечення безоплатної кваліфікованої допомоги. Основна функція таких установ – своєчасне надання психологічної допомоги особам з метою зняття психологічної напруги та недопущення вирішення конфліктних життєвих ситуацій насильницьким шляхом. Цього можна досягти шляхом проведення профілактичних бесід та надання консультацій, тренінгів безконфліктного спілкування, за допомогою моделювання кризових ситуацій і шляхів безконфліктного виходу з них тощо [4, с. 315–323; 5, с. 252].

Заходи медико-профілактичного характеру передбачають надання кваліфікованої психо-консультативної та наркологічної допомоги особам, які зловживають спиртними напоями та наркотичними засобами або страждають на психічні захворювання. За даними проведеного нами дослідження, більшість корисливих убивць мають алкогольну або наркотичну залежність, а кожен четвертий засуджений під час вчинення злочину перебував у стані алкогольного сп'яніння. Наслідком залежності від алкоголю або наркотиків є розвиток психічних і поведінкових розладів, які були виявлені у 76,8 % засуджених за вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів. Саме тому заходи медико-профілактичного характеру мають важливе значення для запобігання вчиненню досліджуваної

нами групи злочинів. Так, заходи зазначеного характеру повинні включати: своєчасне виявлення та ведення медичного обліку осіб, які страждають на алкогольну або наркотичну залежність; обов'язкові медичні та психіатричні огляди з метою виявлення таких залежностей або інших видів психічних захворювань; розроблення новітніх методів лікування зазначеної категорії осіб; розроблення і застосування індивідуальних реабілітаційних програм для алко- і наркозалежних осіб; запровадження новітніх методів контролю агресивної поведінки осіб на фоні алкогольної або наркотичної залежності тощо. Окрему увагу слід приділяти тим, хто страждає на більш тяжкі форми психічних розладів, ніж алкогольна або наркотична залежність. За нашими даними, серед таких виявлених: нестійкий або десоціальний розлад особистості (16,4 %) та легкий ступінь розумової відсталості (8,3 %). Хворі з такими психічними розладами повинні знаходитися під постійною пильною увагою як з боку медичних установ, так і правоохоронних органів. З метою запобігання вчинення злочинів з боку осіб, які страждають на психічні і поведінкові розлади, необхідно: зобов'язати таких осіб в обов'язковому порядку проходити регулярні медичні обстеження та психіатричні огляди; за наявністю медичних підстав залучати їх до амбулаторного психіатричного лікування з метою профілактики загострення наявних психічних захворювань; систематично здійснювати по відношенню до них медико-соціальний патронаж профілактичної спрямованості. Наявна алкогольна або наркотична залежність може призвести до розвитку або ускладнення вже існуючих психічних розладів у особи. Для того, щоб мінімізувати ризик розвитку й ускладнення таких розладів, до осіб, які страждають хронічними формами алко- або наркозалежностей, доцільно, на нашу думку, обов'язково застосовувати заходи медичного характеру у вигляді замісної підтримувальної терапії. Така діяльність регламентується Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про порядок проведення замісної підтримувальної терапії хворих з опіоїдною залежністю». Відповідно до зазначеного документа підставою до застосування замісної підтримувальної терапії є письмова заява особи, яка досягла 18-річного віку та має встановлений діагноз залежності від опіоїдів згідно з Міжнародним класифікатором хвороб-10: F 11: «Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання опіоїдів» [6]. На нашу думку, до підстав застосування зазначеної терапії слід віднести і наявність у особи хронічної залежності від алкогольних напоїв, яка встановлюється відповідно до Міжнародного класифікатора хвороб-10: F 10: «Розлади психіки та поведінки внаслідок вживання алкоголю».

Реалізація зазначених заходів вимагатиме, з одного боку, координації зусиль фахівців різних професій – лікарів, психологів, соціальних працівників, співробітників правоохоронних органів, а з іншого – залучення немалих державних фінансових ресурсів для ефективної діяльності медичних закладів у цілому, та психіатричних установ зокрема.

Метою профілактичних заходів *ресоціалізаційного характеру* є сприяння соціальній адаптації раніше засуджених осіб та недопущення вчинення ними нових злочинів. Засуджені, які тривалий час перебувають в умовах ізоляції,

з часом втрачають соціальні навички та зіштовхуються із низкою проблем після того, як залишають місця позбавлення волі. Саме тому розпочинати профілактичну роботу для підготовки засуджених до життя на свободі слід ще під час відбування ними покарання [7, с. 196]. Надалі, після звільнення, таку профілактичну діяльність повинні проводити відповідні державні установи. Згідно із Законом України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» така діяльність на сьогодні начебто існує у виді соціального патронажу і реалізується відповідними суб'єктами, зокрема: центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, що утворюють спостережні комісії, піклувальні ради при спеціальних виховних установах, а також спеціалізовані установи для звільнених осіб (центри соціальної адаптації та спеціальні будинки-інтернати) [8]. Однак практика показує, що організаційно-правові можливості цих органів щодо забезпечення процесу соціальної адаптації звільнених осіб не відповідають сучасним суспільним вимогам хоча б через те, що низка положень, які містить зазначений Закон, носить суто декларативний характер. Так, наприклад, передбачені послуги соціального патронажу надаються лише у разі, якщо особа протягом шести місяців із дня звільнення самостійно звернулася до уповноважених органів, а ті норми, що врегульовують питання працевлаштування або забезпечення житловими умовами звільнених осіб, взагалі чітко не визначені, носять бланкетний характер і містять посилання на інші галузеві законодавчі акти. Через це лише дві третини звільнених отримують реєстрацію за місцем проживання, менше половини працевлаштовані; інші лишаються без роботи і житла, а четверта частина вчиняє нові злочини ще до погашення судимості [9, с. 192]. В. С. Батиргареева, досліджуючи проблеми рецидивної злочинності в Україні, емпіричним шляхом встановила, що лише 2,3 % засуджених рецидивістів зверталися за допомогою до відповідних закладів соціальної адаптації та реінтеграції [10, с. 477]. З огляду на це держава повинна переглянути своє ставлення та вжити відповідних заходів для організації і забезпечення діяльності щодо соціальної адаптації осіб звільнених із місць позбавлення волі. На нашу думку, щоб покращити ефективність діяльності існуючих спеціалізованих установ та поліпшити процес соціальної адаптації раніше засуджених, необхідно: осіб, звільнених із місць позбавлення волі, зобов'язати звертатися до спеціалізованих установ для проходження психо-реабілітаційних програм; термін перебування в таких установах повинен визначатися фахівцями індивідуально з урахуванням психологічних особливостей та потреб особистості; чітко визначити порядок працевлаштування і забезпечити робочими місцями раніше засуджених осіб шляхом квотування робочих місць на державних підприємствах, установах та організаціях; забезпечити осіб, звільнених із місць позбавлення волі, житлом та створити сприятливі матеріально-побутові умови їх існування; систематично здійснювати адміністративний нагляд за раніше засудженими особами та проводити серед них виховну та профілактичну роботу. Ми погоджуємося, що реалізація зазначених заходів має важливе значення,

оскільки після отриманого людиною негативного досвіду, пов'язаного з учиненням злочину і застосуванням до неї покарання, необхідно докласти максимум зусиль, щоб «вирвати» людину з кримінального середовища і повернути її до нормального життя [11, с. 124].

Важливе профілактичне значення мають *заходи правового характеру*. Кримінальне покарання виступає одним із ефективних кримінально-правових засобів запобігання злочинності. Частиною 2 ст. 50 Кримінального кодексу України встановлено, що метою покарання є не тільки кара, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами [12, с. 181]. Наше дослідження показало, що більшість корисливих убивць (60,8 %) до засудження жили за рахунок вчинення корисливих злочинів, зокрема крадіжок. Сьогодні досить поширена практика застосування судами ст. 75 КК України при призначенні покарання за злочини проти власності. За даними попередніх кримінологічних досліджень корисливо-насильницької злочинності, із числа звільнених від відбування покарання за минулими вироками кожен третій корисливий убивця продовжував злочинну діяльність у період дії випробувального терміну [13, с. 108]. Таким чином, кримінально-правова політика держави щодо гуманізації кримінальної відповідальності, на жаль, не завжди досягає своєї мети. Видається, що звільнення винних від реального відбування покарання у виді позбавлення волі та надання їм випробувального терміну, незабезпечення контролю за ними з боку служби пробачії, призводить до формування у їхній свідомості відчуття безкарності та всездозволеності. А вчинення ними у майбутньому більш тяжкого злочину, зокрема вбивства з корисливих мотивів, свідчить лише про поглиблення деформацій їхньої свідомості та підвищення ступеня суспільної небезпечності цих осіб. Тому перспективним напрямом запобігання вчиненню умисних вбивств з корисливих мотивів буде зміна практики призначення покарання, наприклад, за злочини проти власності, з метою недопущення вчинення особою у майбутньому більш тяжкого злочину. Фактично йдеться про так звані заходи подвійної превенції, які мають важливе запобіжне значення. Учені наголошують на тому, що вони мають додатковий антикриміногенний ефект, і їх застосування сприяє запобіганню аналогічних або більш тяжких злочинів [14; 15]. Таким чином, посилення відповідальності за такі злочини, як крадіжки, хуліганство, грабежі, незаконний обіг наркотичних засобів матиме, на нашу думку, стримувальний ефект та сприятиме недопущенню вчинення особою у майбутньому більш тяжкого злочину, зокрема умисного вбивства з корисливих мотивів.

2. *Обмеження та усунення негативного впливу криміногенної групи, що сприяє вчиненню умисних вбивств з корисливих мотивів.* Низькостатусна молодь з кризових сімей, батьки яких нерідко мають судимість, без належного рівня освіти та постійного джерела прибутку, проводить вільний час у складі неформальних вуличних груп де власне і відбувається їх залучення до злочинного способу життя. Слушність цієї думки підтверджують результати проведеного нами анкетування серед осіб, засуджених за вчинення умисних вбивств з

корисливих мотивів, під час якого найбільша кількість респондентів (55,7 %) зазначила, що саме криміногенне оточення із числа друзів, знайомих та членів родини найбільше вплинуло на те, що вони стали на злочинний шлях. Тому разом із реалізацією заходів загальносоціального запобігання умисним вбивствам із корисливих мотивів, спрямованих на загальне покращання соціального становища молоді, необхідно вести цілеспрямовану профілактичну роботу щодо зміни вуличного способу життя та кола спілкування окремих представників молоді. Завдяки спільному об'єднанню зусиль суб'єктів запобіжної діяльності (дільничних офіцерів поліції, поліцейських патрульних нарядів, груп швидкого реагування, представників соціальних служб тощо) можна досягти позитивних успіхів. Насамперед треба вжити заходів для виявлення місць концентрації криміногенно налаштованої молоді. Найчастіше такими місцями дислокації є внутрішні двори будинків, зупинки автотранспорту, гаражні кооперативи, невеликі нічні клуби у спальних районах міста, занедбані будівельні споруди, цілодобові торговельні точки. Поліцейські патрульні наряди мають виявляти і систематично перевіряти такі місця, особливо в вечірні та нічні години доби. У разі виявлення криміногенних груп доцільно здійснювати перевірку документів їх членів, проводити особисті огляди на предмет алкогольного або наркотичного сп'яніння. У полі зору правоохоронців повинні знаходитися та оперативно відпрацьовуватися місця незаконного продажу алкогольних напоїв та розповсюдження наркотичних засобів, оскільки саме там зазвичай відбувається вживання алкоголю та наркотиків членами зазначених груп.

3. *Усунення умов, що створюють практичні можливості для вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів* передбачає реалізацію комплексу заходів, спрямованих на створення перешкод та усунення сприятливих умов на шляху реалізації злочинного наміру. Попередньо ми встановили, що до умов вчинення умисних вбивств з корисливих мотивів належить таке: розлади психіки і поведінки винних осіб, віктимна поведінка потерпілих, конкретна життєва ситуація, неналежна охорона матеріальних цінностей, а також низька ефективність роботи з боку правоохоронних органів. Оскільки профілактичні заходи запобігання вчиненню злочинів з боку осіб, які страждають на психічні і поведінкові розлади, ми проаналізували попередньо, обмежимося розглядом заходів, спрямованих на забезпечення майнової безпеки та підвищення ефективності запобіжної діяльності з боку правоохоронних органів.

Проведені нами дослідження показали, що більшість умисних вбивств з корисливих мотивів учинюється з проникненням у житло, саме воно є місцем, де зберігаються грошові цінності і коштовне майно. Тому забезпечувати безпеку майна слід насамперед шляхом посилення захисту і охорони житла. Останнє включає в себе комплекс технічних і фізичних засобів охорони та завбачливих дій з боку власників житла [16, с. 82]. Так, використання сучасних систем сигналізації та відеоспостереження допоможе знизити ризик проникнення зловмисників до житла. Окрім цього, підвищенню ступеня захисту житла сприятиме встановлення кодових замків, укріплення тамбурів багатопверхівок,

встановлення подвійних дверей, ускладнених замків, металевих ґрат на вікнах, особливо, якщо помешкання розташоване на першому або останньому поверхах будинків. Українцям обачливими повинні бути власники будинків, що розташовані у приватному секторі сільської місцевості. За нашими спостереженнями, в кожному другому випадку вчинення умисного вбивства з корисливих мотивів як умови, що сприяють реалізації злочинного наміру, нападники розцінювали місце розташування житла та самотнє проживання майбутньої жертви. Тому щоб забезпечити охорону приватних будинків, мешканці повинні потурбуватися про якість освітлення вулиць та прибудинкових територій. Зведення високих парканів також може бути перешкодою для потрапляння зловмисників на територію домоволодіння. Звісно, такі заходи перестороги можуть собі дозволити більш-менш заможні громадяни. Нерідко жертвами корисливих вбивств стають самотні люди похилого віку, тож забезпечення майнової безпеки таких громадян має бути пріоритетним напрямом роботи як правоохоронних органів, так і відповідних соціальних служб. Та й сусіди на добровільних засадах можуть здійснювати нагляд за такими категоріями громадян, систематично відвідувати їх. Позитивний профілактичний ефект мало б створення добровільних громадських об'єднань, наприклад, в межах територіальної громади, які б займалися охороною громадського порядку, патрулюванням приватних секторів, особливо в нічний час. Так, в багатьох країнах світу діє волонтерська програма «Сусідський нагляд», метою якої є налагодження партнерських відносин між поліцією та громадськістю задля попередження правопорушень та підвищення рівня безпеки громадян у цілому. Сутність цієї програми у тому, що кожен житловий квартал може утворити так звану «дільницю», якою охоплюється один, кілька будинків або окрема житлова зона. Надалі у межах такої дільниці громадські представники на добровільних засадах залучаються до патрулювання вулиць, повідомляють про підозрілі ситуації, надають інформацію співробітникам поліції щодо найбільш поширених видів правопорушень тощо. На нашу думку, варто запозичити такий позитивний досвід співпраці громадян з правоохоронними органами, це сприяло б створенню відчуття колективної безпеки і зменшило б ризик окремих категорій населення опинитися в ролі жертв злочинів.

Профілактична діяльність, що ведеться з боку правоохоронних органів, також має важливе значення, оскільки саме вони є основними суб'єктами запобігання вчиненню умисних вбивств з корисливих мотивів. Співробітники цих органів повинні систематично вести роботу, спрямовану на виявлення тих осіб, які належать до «групи ризику». Окремим напрямом їхньої роботи має бути проведення профілактичної роботи серед населення. Зокрема, дільничним офіцерам поліції на підвладній їм території обслуговування слід вести профілактичний облік осіб, схильних до вчинення правопорушень; здійснювати особисте інспектування таких осіб; проводити роз'яснювальну роботу серед мешканців дільниці щодо необхідності вжиття заходів особистої безпеки; інформувати їх про кримінальну ситуацію в районі. Об'єднання зусиль підрозділів патрульної поліції та громадських формувань сприятиме запобіганню вчинення умисних

вбивств з корисливих мотивів насамперед на вулиці та в інших громадських місцях.

4. *Припинення підготовлюваних або вчинюваних умисних вбивств з корисливих мотивів* полягає у здійсненні запобіжних заходів, спрямованих на відвернення можливості реалізації злочинного наміру та заподіяння шкоди жертвам посягання. Такі заходи здійснюються представниками правоохоронних органів шляхом: проведення профілактичної роботи серед підоблікового контингенту задля перешкоджання реалізації злочинних намірів та спонукання їх до добровільної відмови від протиправних дій; ведення оперативно-розшукової діяльності з метою виявлення ознак злочину на стадії підготовки; проведення комплексних перевірок та рейдів з метою затримання осіб, які підозрюються у вчиненні злочинів або перебувають у розшуку тощо. Як окремий захід, спрямований на припинення вчинюваних корисливих вбивств, можна розглядати дії самих потерпілих для захисту власного життя. Такий захист у дозволених для необхідної оборони межах здійснюється шляхом заподіяння нападникам шкоди, необхідної і достатньої для припинення злочинного посягання [16, с. 85]. Як зазначає О. М. Литвинов, однозначно не можна сказати, які дії потерпілого здатні спровокувати або вплинути на злочинця. Бездіяльність потерпілого в одних випадках сприяє вчиненню стосовно нього злочину, в інших – запобігає цьому [17, с. 7]. Якщо ж, наприклад, під час вуличного розбійного нападу жертвам рекомендується не чинити активного опору з тим, щоб уникнути заподіяння тяжкої фізичної шкоди, то під час спланованого злочинного посягання яке супроводжується проникненням у житло та, імовірно, завчасним рішенням нападників про позбавлення життя жертви, – дії потерпілого навпаки повинні бути націлені на захист майна та збереження свого життя. Для цього корисним буде проведення профілактичних бесід з населенням для роз'яснення правових норм про можливість застосування заходів самооборони. До того ж, з метою захисту життя та майна від умисних вбивств з корисливих мотивів, доцільно, на нашу думку, підтримати ініціативу щодо легалізації зброї в Україні. Як показує практика, зловмисники, проникаючи у житло, найчастіше озброєні, саме тому володіння зброєю виступатиме профілактичним кроком з метою попередження злочинних дій, адже в такому разі зловмисники можуть остерігатися захисних дій з боку жертви нападу, розуміючи, що вона може застосувати проти них летальну зброю [18]. Так, наприклад, у Прибалтиці після запровадження дозволу на вільне придбання зброї рівень тяжких злочинів впав майже вдвічі, а за даними міністерства юстиції США, із загальної кількості злочинців, що перебувають у колоніях – 34 % були затримані не поліцією, а озброєними громадянами. При цьому майже 40 % опитаних визнали, що свого часу відмовились від вчинення злочину, оскільки запідозрили, що потенційна жертва має при собі зброю [19].

Висновки. Реалізація комплексу запропонованих заходів у межах окреслених напрямів спеціально-кримінологічного запобігання умисним вбивствам з корисливих мотивів сприятиме істотному зниженню рівня таких злочинів.

Список літератури:

1. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика / А. П. Закалюк. – У 3 кн. – Кн. 1 : Теоретичні засади та історія української кримінологічної науки. – Київ : Вид. Дім «Ін Юре», 2007. – 424 с.
2. Про затвердження положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.11.2010 р. № 550 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 95. – Ст. 3386.
3. Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.05.2004 р. № 608 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 19. – Ст. 1325.
4. Эйдемиллер Э. Психология и психотерапия семьи / Э. Эйдемиллер, В. Юстицкис. – Санкт-Петербург : Изд-во «Питер», 1999. – 656 с.
5. Головкін Б. М. Кримінологічні проблеми умисних вбивств і тяжких тілесних ушкоджень, що вчиняються у сімейно-побутовій сфері / Б. М. Головкін. – Харків : Нове слово, 2004. – 252 с.
6. Про затвердження порядку проведення замісної підтримувальної терапії хворих з опіоїдною залежністю : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 27.03.2012 р. № 200 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 48. – Ст. 1901.
7. Батиргареева В. С. Кримінологічна характеристика та попередження розбоїв, поєднаних з проникненням у житло / В. С. Батиргареева. – Харків : Одиссей, 2003. – 256 с.
8. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : Закон України від 17.03.2011 р. № 3160-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 380.
9. Телефанко Б. Вплив соціальної адаптації осіб, звільнених від відбування покарання на рівень рецидивної злочинності в Україні / Б. Телефанко, В. Логін // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2010. – № 5. – С. 190–194.
10. Батиргареева В. С. Рецидивна злочинність в Україні : соціально-правові та кримінологічні проблеми / В. С. Батиргареева. – Харків : Право, 2009. – 576 с.
11. Батиргареева В. С. Кримінологічні засади запобігання рецидивній злочинності в Україні / В. С. Батиргареева // Питання боротьби зі злочинністю. – Харків : Право, 2010. – Вип. 19. – С. 116–126.
12. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. коментар / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, С. Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 3-тє вид., перероб. та допов. – Харків : Одиссей, 2007. – 1184 с.
13. Головкін Б. М. Щодо причин рецидивнебезпечності кримінальної активності раніше судимих корисливих насильницьких злочинців / Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю. – Харків : Право, 2009. – Вип. № 18. – С. 102–115.
14. Алексеев А. И. Криминологическая профилактика: теория, опыт, проблемы / А. И. Алексеев, С. И. Герасимов, А. Я. Сухарев. – Москва : НОРМА, 2001. – 355 с.
15. Гилинский Я. И. Криминология: теория, история, импирическая база, социальный контроль / Я. И. Гилинский. – Санкт-Петербург : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2009. – 384 с.
16. Головкін Б. М. Відвернення і припинення, замислених, підготовлюваних і вчинюваних корисливих насильницьких злочинних посягань (частина друга) / Б. М. Головкін // Питання боротьби зі злочинністю. – Харків : Право, 2011. – Вип. № 22. – С. 76–86.
17. Бандурка О. М. Психологічні аспекти віктимізації / О. М. Бандурка, О. М. Литвинов // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 4. – С. 6–13.
18. Легалізація зброї в Україні: за і проти [Електронний ресурс] // Free voice information analyses centre. – Режим доступу : <http://iac.org.ua>.
19. Речицький В. Аргументи на користь конституційного закріплення права на зброю [Електронний ресурс] / В. Речицький // Українська асоціація власників зброї. – Режим доступу : <http://zbroya.info>.

References:

1. Zakaliuk, A.P. (2007). Kurs suchasnoi ukrains'koi kryminolohii : teoriia i praktyka [Theoretical Principles and History of Ukrainian criminological science]. Kiev: Vyd. Dim In Yure [in Ukrainian].
2. Pro zatverdzhennia polozhennia pro sluzhbu dil'nychnykh enspektoriv militsii v systemi Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy: nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 11.11.2010 № 550 [On approval of the service of district police inspector in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: the order of the Ministry of Interior of Ukraine of 11.11.2010 № 550]. (2010). Ofitijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 95 [in Ukrainian].
3. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro tsestr sotsial'no-psykholohichnoi dopomohy: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.05.2004 № 608 [On approval of Regulations on socio-psychological help: resolution cabinet of Ministers of Ukraine of 12.05.2004 № 608]. (2004). Ofitijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 19 [in Ukrainian].
4. Jejdemiller, Je., Justickis, V. (1999). Psihologija i psihoterapija sem'i [Psychology and psychotherapy family]. St. Petersburg: Izd-vo Piter [in Russian].
5. Holovkin, B.M. (2004). Kryminolohichni problemy umysnykh vbyvstv i tiazhkykh tilesnykh uskodzhen', scho vchyniaut'sia u simejno-pobutovij sferi [Criminological problems murders and grievous bodily harm committed in family and domestic sphere]. Kharkiv: Nove slovo [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia poriadku provedennia zamisnoi pidtrymuval'noi terapii khvorykh z opioidnoiu zalezhnistiu: nakaz Ministerstva okhorony zdorov'ia Ukrainy vid 27.03.2012 № 200 [On approval of the substitution therapy of patients with opioid dependence: the order of the Ministry of Health of Ukraine of 27.03.2012 № 200]. (2012). Ofitijnyj visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine, 48 [in Ukrainian].
7. Batoryhareieva, V.S. (2003). Kryminolohichna kharakterystyka ta poperedzhennia rozboiv, poiednanykh z pronyknenniam u zhytlo [Criminological characteristics and prevention of robberies, combined with penetration in dwelling] Kharkiv: Odissej [in Ukrainian].
8. Pro sotsial'nu adaptatsiiu osib, iaki vidbuvaiut' chy vidbulu pokarannia u vydi obmezhenia voli abo pozbavlenia voli na pevnij strok: zakon Ukrainy vid 17.03. 2011 № 3160-VI [On social adaptation of persons who are serving or have served punishment of restraint of liberty or imprisonment for a term: the law of Ukraine of 17.03.2011 № 3160-VI]. (2011). Vidomosti Verkhovnoy Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine, 38 [in Ukrainian].
9. Telefanko, B., Lohin, V. (2010). Vplyv sotsial'noi adaptatsii osib, zvil'nenykh vid vidbuvannia pokarannia na riven' retsydyvnoi zlochynnosti v Ukraini [The impact of social adaptation of persons released from punishment on recidivism rate in Ukraine]. Naukovi zapysky Lvivs'koho universytetu biznesu ta prava – Scientific notes Lviv University of Business and Law, 5, 190–194 [in Ukrainian].
10. Batoryhareieva, V.S. (2009). Retsydyvna zlochynnist' v Ukraini: sotsial'no-pravovi ta kryminolohichni problemy [Recurrent crime in Ukraine: social, legal and criminological problems]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
11. Batoryhareieva, V.S. (2010). Kryminolohichni zasady zapobihannia retsydyvnij zlochynnosti v Ukraini [Criminological foundations of preventing recidivism in Ukraine]. Pytannia borot'by zi zlochynnistiu – The issue of combating crime, issue 19, 116–126 [in Ukrainian].
12. Stashys, V.V., Tatsij, V.Ya. (2006). The Criminal Code of Ukraine: scientific-practical commentary. Kharkiv: Odissej [in Ukrainian].
13. Holovkin, B.M. (2009). Schodo prychny retsydyvonebezpechnosti kryminal'noi aktyvnosti ranishe sudymykh koryslyvykh nasylnyts'kykh zlochyntsyv [As for the causes of criminal activity retsydyvonebezpechnosti previously convicted violent criminals selfish]. Pytannia borot'by zi zlochynnistiu – The issue of combating crime, issue 18, 102–115 [in Ukrainian].
14. Alekseev, A.I., Gerasimov, S.I., Suharev, A.Ja. (2001). Kriminologicheskaja profilaktika: teorija, opyt, problemy [Criminological prevention: theory, experience, problems]. Moscow: NORMA [in Russian].
15. Gilinskij, Ja.I. (2009). Kriminologija: teorija, istorija, impiricheskaja baza, social'nyj kontrol' [Criminology: theory, history, empirical base, social control]. St. Petersburg: R. Aslanova Juridicheskij centr Pressm [in Russian].

16. Holovkin, B.M. (2011). Vidvernennia i prypynennia, zamyslenykh, pidhotovliuvanykh i vchyniuvanykh koryslyvykh nasylnyts'kykh zlochynnykh posiahan' (chastyna druha) [The prevention and cessation, designed, prepared and exerted mercenary violent crimes (part two)]. Pytannia borot'by zi zlochynnistiu – The issue of combating crime, issue 22, 76–86 [in Ukrainian].

17. Bandurka, O.M., Lytvynov, O.M. (2013). Psykholohichni aspekty viktyimizatsii [The psychological aspects of victimization]. Visnik kriminologichnoy asociaciy Ukrainy – Journal of Criminological Association of Ukraine, Vol. 4, 6–13 [in Ukrainian].

18. Lehalizatsiia zbroi v Ukraini: za i proty [The legalization of weapons in Ukraine: pros and cons]. Free voice information analyses centre. Retrieved from: <http://iac.org.ua> [in Ukrainian].

19. Rechys'kyj, V. Arhumenty na koryst' konstitutsijnoho zakriplennia prava na zbroiu [The case for constitutional recognition of the right to arms]. Ukrains'ka asotsiatsiia vlasnykiv zbroi – Ukrainian Association of weapons owners. Retrieved from: <http://zbroya.info> [in Ukrainian].

Oberemko Yu. O., Postgraduate Student by Correspondence, Academician Stashis Scientific and Research Institute for the Study of Crime problems, National Academy of Law Sciences, Ukraine, Kharkiv.

e-mail: oberyulia@ukr.net ; ORCID 0000-0002-6948-25-17

Specially-criminological prevention of the homicide for mercenary motives

Objects of preventive influences with specially-criminological prevention of the homicide for mercenary motives are: the behavior of violence-prone people and unlawful acquisition of property; crime situation that adversely affects the formation of personality and leads to its formation to crime; conditions that facilitate the commission of homicides for mercenary motives and potential victims of these crimes.

The questions of the specifically-criminological crime prevention have been the subject of many scientists, including: V. S. Batyrhareyeva, V. V. Golina, B. M. Golovkin, A. M. Lytvynova, A. P. Zakalyuka, V. I. Shakun and others. However, there is still no individual studies devoted to issues of specially-criminological prevention of this type of crime.

It is suggested that the specially-criminological prevention of homicides for mercenary motives are sorted out with the areas: 1) identification, registration with and conducting preventive work among people who are prone to obtaining property by force; 2) limit and eliminate the negative impact of the criminal group, which contributes to the commission of homicides for mercenary motives; 3) eliminate conditions that create practical opportunities to commit homicides for mercenary motives; 4) termination of prepared or committed homicides for mercenary motives.

Implementation of complex measures proposed within these areas specially-criminological prevention of homicides for mercenary motives, will contribute significantly reduce the level of crime.

The article reveals the directions of specially-criminological prevention of homicides for mercenary motives. A set of measures whose implementation will contribute to the reduction of these crimes.

Keywords: homicides for mercenary motives; mercenary killer; specially-criminological prevention; preventive influence

Надійшла до редколегії 17.11.2016 р.